

NOGLE ORNITHOLOGISKE OPLEVELSER FRA DE SENERE AAR

FOREDRAG HOLDT I DANSK ORNITHOLOGISK FORENING

AF

O. HELMS

Naar jeg tænker paa de Foredrag, der nu i en lang Aarrække har været holdt her i Foreningen, saa mindes jeg, at det ikke altid er de i videnskabelig Henseende mest interessante, der har fanget Tilhørerne mest; ofte har nogle i og for sig beskedne Meddelelser om Fugle og deres Forekomst omkring i Landet øjensynlig anslaaet Streng, der gav Genklang hos Tilhørerne, og vakt en livlig Diskussion. Derfor har jeg tænkt, at jeg kunde tillade mig at komme frem med nogle — ganske vist meget spredte — Bemærkninger om, hvad jeg i de senere Aar har oplevet af ornithologisk Interesse. Store Sager er det vel ikke, men maaske findes der et og andet heri, som kunde fornøje nogle af de tilstedeværende.

Med alt det ornithologiske Arbejde, der i de senere Aaringer er gjort her hjemme, er der et Punkt, hvor vi ikke er kommen til noget Resultat, og hvor der endnu er grumme meget at gøre; det er Trækspørgsmaalet. Vi ved alle, at der over vort Land gaar et mægtigt Træk af Fugle, og god Besked herom har vi faaet ved de gennem saa mange Aar fortsatte Fyrmeddelelser. Men der er alligevel noget, vi mangler at vide. Der er ingen Tvivl om, at der gaar forskellige Trækveje over Danmark, og at ingenlunde hele Danmark har de samme Trækfugle. Jeg behøver blot at minde om de interessante Iagttagelser, Hagerup i sin Tid gjorde i Kolding, og den Mængde Fugle, han saa trække der over, tildels store Arter, som Lommer og Knortegæs, noget jeg ingensinde ser her, hvor jeg bor. Det Træk, der foregaar for vore Øjne om Dagen, har altid særlig Interesse. Vi ved, at der mange Steder rundt om i Europa, f. Eks. ved Rossitten, paa Helgoland, ned imod den hollandske Grændse og mange andre Steder, sker et mægtigt Træk af større og mindre Fugle, ogsaa om Dagen. Nogle Steder her i vort Land ses ogsaa et saadant,

men gennemgaaende er det ikke stort og ikke konstant. Her, hvor jeg bor, i en af de sydligste Egne af Fyen, umiddelbart ved Vandet, ser jeg kun sjældnere Træk af Smaafugle; men da jeg en Foraarsdag kom kun et Par Mil herfra over til Lyø, var der et ret stort Træk af mange forskellige Smaafugle, bl. a. Bogfinker, Stillidser og Hvid Vipstjert. Saa hænder det enkelte Gange om Efteraaret i Oktober, at der kommer en smuk, klar Dag med køligt, stille Vejr, og at der gaar en Strøm af Krager, Alliker og Raager over i sydvestlig eller vestlig Retning. Krage-trækket er Foraars og Efteraars stort herover og varer i lang Tid, men kun enkelte Dage kommer der samtidig mange andre Fugle. En god Trækdag var det den 30. Oktober 1921. Vinden var svag, V. N. V.; om Morgenen var det + 2° og klart Solskin. Fra den tidlige Morgenstund gik der en Strøm af Krager (*Corvus cornix*) over imod Vest, og dette vedblev hele Formiddagen igennem, saaledes at der til henad Kl. 11 næsten stadig var Krager at se i Synsfeltet, undertiden enkeltvis, undertiden i Smaaflokke, men oftest dog saaledes, at man saa en Del spredt paa en Gang. Foruden Krager var der Flokke af Alliker (*Corvus monedula*); de begyndte Kl. 8 om Morgenen, da der kom 2 Flokke hver paa over Hundrede; senere om Formiddagen fortsattes det med Smaaflokke, enkelte Fugle og Flokke paa 50, 100 à 200 Stykker. Dette vedblev lige saa længe som Krage-trækket.

Da jeg havde mærket om Morgenen, at det vilde blive en god Trækdag, satte jeg mig, forsynet med Kikkert og Notebog, op i Sanatoriets Taarn, hvor jeg kunde se til alle Verdens Hjørner og bekvemt gøre Iagttagelser. Foruden Krager og Alliker kom der to Gange Ringduer (*Columba palumbus*) paa Træk, en Gang en Flok paa 10, en Gang en større Flok. Bogfinker (*Fringilla coelebs*) trak der en Del af imod Vest, ligeledes en Del Gulspurve (*Emberiza citrinella*), men begge Arter kun i mindre Tal. Foruden dem kom en Del Lærker (*Alauda arvensis*), en Sjagger (*Turdus pilaris*) og 1 Spurvehøg (*Astur nisus*). Selvfølgelig fløj ogsaa en Del andre Fugle over, Maager af flere Arter, Graaænder (*Anas boscas*) o. s. v., men det var ikke Træk. Trækket ophørte henad Kl. 11 samtidig med, at Vinden drejede sig og gik om til Sydvest, og Temperaturen steg til en halv Snes Graders Varme.

Dette er en af de større Trækdage, jeg har haft henede, og sandt at sige var der jo ikke meget mærkeligt paa den. Det fandt jeg derimod, der var ved Trækket en anden Oktoberdag,

den 19. Oktober 1918. Det havde stadig været smukt og mildt Vejr med sydlig Vind og Temperatur op til + 14°. Den 17. Oktober har jeg noteret: »Et Vejr man skal lede om Magen til paa denne Tid; sydøstlig Vind, klar Sol, Tp. op til + 14°; Skoven staar i sin herligste Pragt«. Den 19. var Vinden østlig, Himlen overtrukket, Tp. + 13°, Barometerstanden 763 mm. Om Morgenen ved 8-Tiden iagttog jeg, at der lavt over Parken uafsladelig trak imod Øst smaa Flokke af Bogfinker. Senere gik jeg op i Taarnet og satte mig for at iagttage, og det samme Træk vedblev. Flokke af Bogfinker trak stadig over mod Øst, med kun Sekunders eller Minutters Mellemrum. Flokkene var kun smaa, enkelte Fugle, 10, 20 à 50 Stykker, men hele Antallet maatte gaa op i mange Tusinder. Det var ikke blot Bogfinker, der denne Dag trak imod Øst, men ogsaa Lærker (*Alauda arvensis*) og Sangdrosler (*Turdus musicus*) samt nogle større Drosler, vistnok Sjaggere, i Smaaaflokke. Ogsaa andre Arter saas, deriblandt en Fugl, som jeg mente var Nøddekrige (*Nucifraga caryocatactes*); en Flok Alliker trak ogsaa imod Øst. Henad 9-Tiden mindskedes Trækket, og senere paa Dagen saas en Del Krager, der paa sædvanlig Maade trak over imod Sydvest.

Dette østliggaaende Træk er mig ganske uforklarligt. Jeg ved meget vel, at der f. Eks. om Foraaret kan findes tilbagegaaende Træk, naar Vejret heroppe er meget barskt, men det er dog noget andet, end om Fuglene om Efteraaret skulde trække tilbage igen.

Jeg skal dernæst gaa over til at berette, hvad jeg har set paa nogle Smaaflugter omkring her i Landet i de sidste Par Aar. I Dagene fra den 6.—9. Juni 1921 var jeg cyklende en Tur i Sønderjylland, fra Sønderborg over Graasten til Tønder og Højer Sluse. Hvad der var at se i Sønderjylland, var naturligvis for største Delen, hvad vi ogsaa har her, men ganske morsomt var det at iagttage Kragerne. Det var ikke just, fordi de var særligt talrige, men de fandtes overalt, og viste sig at være, dels Graakrager (*Corvus cornix*) og Sortkrager (*Corvus corone*) i omtrent lige stort Tal, dels, og i langt overvejende Antal, Bastarder mellem disse to Former. Saa stærk havde jeg dog ikke tænkt mig, at Blandingen var, og her synes mig at foreligge et Spørgs-

maal, som er ganske interessant at løse, nemlig hvor langt Sortkragen og Graakragen findes sammen. Spørgsmaalet har før været oppe, men jeg har aldrig set, at der er gjort virkelige Forsøg paa at komme til et Resultat. Herovre paa Sydfyen er Sortkragen ingenlunde sjælden, og parrer sig ogsaa her med Graakragen. Ellers var der ikke noget særlig mærkeligt paa det meste af Turen; jeg hørte Huldue (*Columba oenas*) i Skoven ved Graasten. Lige ved Landevejen midtvejs imellem Graasten og Tønder ligger der en lille Hedemose, ikke stort mere end 70 m paa hver Led, hvor der var gravet Tørv. Da jeg cyklede forbi, blev min Opmærksomhed først vakt af en Tinksmed (*Totanus glareola*), som meget ivrigt forfulgte en Vibe; jeg stod af Cyklen, og Tinksmeden kom og satte sig paa en Pæl kun faa Alen fra mig, og jeg kunde nærme mig den, uden at den flyttede sig; Magen kom straks efter og satte sig paa Pælen ved Siden af, begge ivrigt skrigende, baade medens de sad, og naar de en Gang imellem fløj op. Der vilde have været den ypperligste Lejlighed til at fotografere dem. Da jeg senere gik ind i Mosen, saa jeg Grunden til deres Ængstelse, idet jeg fandt en lille Dununge, der saa ganske mærkelig ud med sine høje Ben; hvis Forældrene ikke havde været nærgaaende før, blev de det nu. En anden Ting fangede i høj Grad min Opmærksomhed; det var et Par Sortterner, som havde deres Rede paa en lille Tange, der skød sig ud i Mosen, et Sted, hvor de stadig søgte ned til. Da jeg gik der hen imod, fløj de ustandselig over mig, den ene holdende sig i nogen Afstand, den anden yderst nærgaaende; den blev ved pilsnart at skyde ned lige over Hovedet paa mig, saa jeg flere Gange greb efter den. Naar jeg fjernede mig noget, gik den ned paa Reden. Reden laa, som Sortternernes plejer, paa et utilgængeligt Sted; jeg kunde komme i en Snes Alens Afstand, men saa var der Hængedynd. Af andre Fugle var der ved Mosehullet Viber (*Vanellus cristatus*) og Rødben (*Totanus calidris*); en Grønirisk (*Ligurinus chloris*) kom ned og drak af Vandet, en Bysvale (*Hirundo urbica*) og 2 Storke (*Ciconia alba*) kom flyvende lavt over.

Ude ved Vesterhavet ved Højer Sluse var der et mægtigt Fugleliv. Ude i Stranden stod Maager i Hundredevis, Svartbag (*Larus marinus*), Havmaager (*Larus argentatus*), Hættemaager (*Larus ridibundus*) og ganske sikkert 2 Dværgmaager (*Larus minutus*). En Flok Hejrer (*Ardea cinerea*) paa en halv Snes

stod i deres mærkelige Stillinger lige i Strandkanten, Vibeflokke fløj omkring, og Flokke af Storspover (*Numenius arquatus*) stod ude i Vandet. Inde paa Marsken ved noget fladt Vand gik en Flok Viber, en Del Rødben, 3 Strandhjejler (*Charadrius squatarola*) i deres pragtfulde Sommerdragt og 1 Klyde (*Recurvirostra avocetta*). I selve den inddigede Marsk var ellers Rødbenen den hyppigste Fugl. Om Aftenen, da jeg cyklede til Tønder over de flade Engstrækninger, saa jeg to Steder Mosehornuglen (*Otus brachyotus*) paa Fangst. Solen var lige gaaet ned, men det var endnu ganske lyst. Det var morsomt at se, hvorledes den stod svævende i Luften, ganske som en Taarnfalk, og ligesom denne pilsnart styrtede sig ned paa Jorden; det var saa lyst, saa man kunde se hver Fjer paa Vingerne.

En anden Tur, der gjaldt den lille Ø Manø, foretog jeg sammen med A. Christiani fra den 7.—9. September 1922; dens Formaal var rent ornithologisk.

Det er nu ikke saa helt let at komme til Manø; den naturligste Vej er ved Ebbetid at køre de 8 km, der er over, men saa skal man selvfølgelig være klar over, hvornaar Ebben er og have bestilt Køretøj iforvejen. Man skal ikke lade sig vildlede af det Ord Kro, der paa de ældre Generalstabskort staar tværs over Manø; en saadan findes nemlig ikke, og vil man overnatte, maa man iforvejen sikre sig Nattelogis, som man faar hos Telefonbestyreren. Selve Øen er ikke ret stor, ialt ca. 600 ha; det dyrkede Land og Husene med ialt ca. 200 Indbyggere, der nu mest er Landmænd, ligger inden for en Vold, der dels bestaar af en Klitrække, dels af et kunstigt Dige; hvad der ligger uden for Diget, er store, græsbevoksede Strækninger, kun tjenlige til Græsning og Høavl. Men Havet gaar ogsaa af og til ind her og anretter mange Ødelæggelser. I 1922 skulde det saaledes have taget et Par Hundrede Læs Hø bort. Inde i Græsmarkerne ligger paa mange Steder Brakvandspytter, de saakaldte »Loer«; ser man ud over det flade Land, er det mest en grøn Strækning, man ser, men mange Steder ses desuden en rødlig eller lilla Farve; det er Strandasters og den smukke Hindebæger (*Statice scanica*), der her findes i store tætte Bevoksninger. Det ser smukt ud med de lilla Blomsterflader, som dannes af Hindebægeret, men det er en Plante, der ikke vurderes højt af Befolkningen, der kalder den »Skrub«; Kreaturerne vil ikke æde den. Omkring Husene er der ganske gode Haver, ogsaa med Frugttræer;

et Sted er der gjort Forsøg med lidt Plantning, mest af Hvidgran; synderlig vellykket er det just ikke blevet, men det er øjensynligt, at Fuglene holder af at være der; det fik vi tydeligt nok at se under vort Ophold.

Turen over det flade Vand til Øen var interessant nok. Det var en graa Morgenstund; ude i Vesterhavet saas det flade Manø, nordpaa Fanø og Esbjerg, medens Ribe Domkirke hævede sig inde i Landet. Man saa ud over milevide Flader af Sandbund, der laa tør ved Ebben og med Pytter imellem, hvor en Mængde Vadere søgte Føde, Ryler (*Tringa alpina*), Rødben og nogle Spover. Maager sad ligeledes rundt om, og i Luften saas Flokke af Ænder, ikke paa 20 eller paa Hundrede, men nogle af dem paa adskillige Tusinder, virkelig lignende smaa Skyer; vi fik senere disse mægtige Flokke at se liggende i Vandet. Da vi var lige ved Manø, sad der paa en af de Birkestammer, der bruges til at afmærke Ebbevejen, en Vandrefalk (*Falco peregrinus*), der først fløj op, da vi var den paa ca. 30 Meters Afstand; den satte sig saa henne paa Engen, hvor den rolig lod os betragte sig i nogen Afstand; vi saa den forøvrigt ikke senere under vort Ophold paa Øen; den eneste Rovfugl, vi saa foruden den, var en Taarnfalk (*Falco tinnunculus*).

I de to Dage, vi opholdt os paa Øen, strejffede vi den rundt fra Morgen til Aften, og jeg tør nok sige, at vi fik set, hvad der var at se. Det var jo Eftersommer, saa de ynglende Fugle fik vi intet Indtryk af. Det blev os fortalt, at der ynglede mange Terner og Maager, samt at Ederfugle i stigende Tal rugede i Klitterne; man samlede Dunene, naar Fuglene havde forladt Reden. Hvad der ynglede af Spurvefugle tør jeg derfor ikke udtale mig med Sikkerhed om; Stære (*Sturnus vulgaris*) var der sikkert, i hvert Tilfælde holdt de til paa Huset, hvor vi boede, og hilste os om Morgenen med deres Sang; en Solsort (*Turdus merula*) var der ogsaa i Haven, og 2 Skader (*Pica caudata*) saa vi omkring ved Husene. Men dette var noget nyt, de skulde først have indfundet sig i 1921; i 1922 holdt de til i Præstens Have, men havde næppe ynglet; Unger var i hvert Tilfælde ikke set. Spurve (*Passer domesticus*) var der selvfølgelig her som andet Steds.

Hvad vi ellers saa af Smaafugle, var for den overvejende Del paa Træk. Oppe ved Klitten i den lille Granplantning holdt sig et helt lille Selskab af trækkende Fugle; de hørte øjensynlig sammen. Der var mange Løvsangere (*Phylloscopus trochilus*),

mange Rødstjerter (*Ruticilla phoenicura*) af forskellig Alder og Køn, nogle Brogede (*Muscicapa atricapilla*) og nogle Graa Fluesnappere (*Muscicapa grisola*) samt 1 Tornskade (*Lanius collyrio*); nogle Tornrisiker (*Linota cannabina*) saas i Nærheden, samt enkelte Sangere, blandt andet med Sikkerhed Gærdesangeren (*Sylvia curruca*). Forøvrigt var der omkring paa Øen, særlig i Klitten, Masser af Løvsangere, nogle Blodstjerter og en Mængde Digesmutter (*Saxicola oenanthe*). Lærker fandtes overalt i stort Tal; naar jeg saa har nævnet nogle Engpibere (*Anthus pratensis*) og nogle Hvid Vipstjert (*Motacilla alba*), er det væsentlige taget med af, hvad der fandtes af Sangfugle.

Af Vadere var der vel en Del, men for dem er der vist selv ved Højvande saa vidtstrakte Flader rundt om Øen, at de ikke behøver absolut at søge ind til denne; det blev derfor ikke saa umaadelig mange, vi saa her. Der var mange Præstekraver (*Ægialitis hiaticula*), en Del Strandhjejler, Rødben, Hvidklirer (*Totanus glottis*) og Mudderklirer (*Actitis hypoleuca*), et Par Bekkasiner (*Gallinago scolopacina*) samt nogle Kobbersnepper (*Limosa lapponica*). Af Ryler var der nogle i Sommerdragt paa Engene, og ved Stranden saa vi Flokke paa Tusinder. Maager var der egentlig kun faa af; de stod ude omkring i Stranden; ogsaa en Flok Hejrer saa vi gaa ude i det flade Vand. Hvad der mest imponerede, var Flokkene af Ænder. Der var nogle Gravænder (*Tadorna cornuta*) og Toppede Skalleslugere (*Mergus serrator*), men de var kun ganske faa i Tal. De vældige Andeflokke, der fandtes omkring Øen, og forøvrigt først var ankomne for en 8 Dages Tid siden, bestod af de 3 Arter: Spidsand (*Anas acuta*), Pibeand (*Anas penelops*) og Krikand (*Anas crecca*). De laa ved Øens sydøstlige Side ca. 150 m fra Land, stadig flyttende sig. Der var ikke Tale om Tusinder af hver Art, men om Titusinder, en saadan Rigdom af Fugle, som man ellers kun faa Steder i vort Land har Lejlighed til at iagttage.

Færdes man ved Vesterhavet, kan man jo foruden de levende Fugle ogsaa have nogen Interesse af at studere de døde, som Havet skyller op. Mange af de tilstedeværende erindrer sikkert de Meddelelser, P. Skovgaard i sin Tid gav i Tidsskriftet om, hvad han havde truffet af opskyllede Fugle paa Stranden ved Fanø og Esbjerg. Vi blev snart klare over, at der herovre paa Manø heller ikke fandtes saa lidt. Der havde ikke længe iforvejen været et stærkt Højvande, og oppe paa Engene laa der paa

hele Øens Nord- og Vestside en sammenhængende Bræmme af Tang, Træstumper, Koks og Kokosfibre, hvilke sidstes Oprindelse vi iøvrigt ikke var ganske klare over. Inde i denne Bræmme laa Rester af en Mængde Fugle i mere eller mindre opløst, indtørret og skeletteret Tilstand. En Del af disse Lig var vel nok af anskudte Fugle; derpaa tydede det høje Tal af Ænder; de andre var vel mere tilfældigt omkomne, en Del formodentlig under Trækket. Af Andefugle var der 2 Knortegæs (*Anser torquatus*), 13 Graaænder, 1 Ederfugl (*Somateria mollissima*), 8 Sortænder (*Oidemia nigra*), 2 Bjergænder (*Fuligula marila*). Saa var der 1 Blishøne (*Fulica atra*), 1 Skarv (*Phalacrocorax carbo*), 1 Toppet (*Podiceps cristatus*) og 1 Graastrubet Lappedykker (*P. griseigena*). Af Vadere var der kun faa, 1 Islandsk Ryle (*Tringa canutus*) og 2 Storspover; af Maager var der 1 Svartbag, 2 Havmaager, 1 Hættemaage, 1 Ride (*Rissa tridactyla*); endelig en Søkonge (*Mergulus alle*). Af Landfugle var der ikke meget, 1 Stær og 1 Turteldue (*Turtur auritus*); at afgøre hvilken af de to hos os trufne Former sidstnævnte tilhørte, vilde være vanskeligt, da den var i en meget miserabel Forfatning, men iøvrigt let kendelig, da Fjerene paa Vinger og Hale var bevarede.

Tredje Dags Morgen tog vi fra Manø og kørte atter til Fastlandet, hvorfra vi gik til Ribe. Her forsøgte vi at finde Resterne af afdøde Konditor Bjerrums Samling. Bjerrum boede, som det vil være en Del af de tilstedeværende bekendt, i en lang Aarrække i Ribe, drev Virksomhed som Konservator og havde Held til her at faa fat i en Mængde af Danmarks sjældnere Fuglearter. Efter hans Død blev hans Fuglesamling spredt og hans Optegnelser, som jeg har søgt at faa fat i ved Henvendelse til hans Efterladte, er forsvundne. I Ribe Stiftsmuseum søgte vi forgæves at finde noget; til Stiftsmuseerne plejer jo at høre en Fuglesamling, men en saadan fandtes ikke her; derefter prøvede vi paa, om der ikke skulde være noget i Kathedralskolens Samling, og fandt her af sjældnere Ting, stammende fra Bjerrum og fra Egnen her, blandt andet Dværgrørdum (*Ardetta minuta*) og Kohejre (*Ardea bubulcus*).

I den sidste halve Snes Aar har jeg nogle Gange været paa Lolland. Ved flygtige Besøg synes Fuglefaunaen paa denne

flade Ø i alt væsentligt at være den samme som i Landets øvrige Egne. Noget ejendommeligt oplevede jeg dog her i Foraaret 1922, idet jeg den 15. April saa nogle Forstuesvaler (*Hirundo rustica*); paa et saa tidligt Tidspunkt har jeg aldrig før set dem; den 16. var der endda en hel lille Flok. Den 13. April saa jeg i Nakskov Fjord en Terne (*Sterna*), hvad der ogsaa er meget tidligt. Naar jeg er kommen sejlene fra Langeland til Nakskov, er der en Ting, som altid har interesseret mig, og det er at iagttage Storskarverne, som holder til paa Bundgarnspæle lige ved Indløbet til Nakskov Fjord. Man skal passe godt paa og være paa Dækket, naar Damperen nærmer sig, thi sidder de nogenlunde nær Sejløbet, flyver de bort; sidder de i længere Afstand, bliver de siddende opret og ligner en Forlængelse af Pælen. Ejendommeligt nok ser det ud for os, som ikke er vant til at iagttage disse vældige og mærkeligt byggede Fugle. Jeg har set dem her paa alle Aarstider, dog færrest om Sommeren; ved Efteraarstid har jeg set et halvt Hundrede Stykker paa en Gang. Farvandet her er et af de tre Steder, hvor man med nogenlunde Sikkerhed kan træffe Skarver ved Danmarks Kyster; de to andre Steder er ved Samsø og i Limfjorden. E. Lehn Schiøler har for kort Tid siden indgaaende her i Tidsskriftet beskrevet, hvad det er for Racer af Storskarver, man træffer her til Lands. Skarven yngler ikke mere hos os, ej heller i Sverige; der var jo altsaa Mulighed for, at de Fugle, der træffes hos os, er norske Skarver af den typiske Form, men helt typiske synes de ikke at være. Fra Nakskov Fjord findes i Schiølers Meddelelse kun omtalt en gammel Han, ret lille og ikke særlig typisk. Men det er jo ogsaa ret langt, de norske Fugle skal for at komme hened; det ligger nærmere at antage, at de kommer fra Nordtyskland, hvis her da overhovedet yngler Skarver; det gør der ganske vist, omend kun i ringe Tal, saa ringe, at man ogsaa der har talt om den som en næsten udryddet Fugl. Den nærmeste Koloni, kun faa Mil fra Lollands Kyster, er paa Rygen, hvor der i 1922 yngede 40 Par. Længere Øst paa i Jassenersøen i Bagpommern yngler paa en Ø en Koloni paa ca. 80 Par. Spredt omkring yngler enkelte, men andre større Kolonier kender man ikke. Det var naturligvis tænkeligt, at det er Fugle, som hører til de nordtyske Kolonier, der har slaet sig ned ved Nakskov. En anden Hypotese er opstillet, nemlig at det skulde være Rester fra Kolonierne her i Danmark. Skarver skal kunne blive meget gamle, over hundrede Aar, og det kunde

jo da tænkes, at det var Fugle, som en Gang havde ynglet her i Landet, og nu stadig holdt til her i Nærheden; meget sandsynligt mener jeg dog ikke, dette er. Forøvrigt maa jeg sige, at det forekommer mig, at Antallet af Skarver i de senere Aar er aftaget noget ved Nakskov Fjord, men det er muligt, at det kun er et Tilfælde.

Paa min Tur videre hen over Lolland, besøgte jeg Stiftsmuseet i Maribo, der indeholder en meget smuk Samling af Oldsager og Genstande fra ældre Tid, belysende Folkets Liv. I et Par af Museets Lokaler staar en ret stor og vel udstoppet Fuglesamling; næsten alle Fuglene er kønsbestemte og har Stedbetegnelse. Desværre er en stor Del af dem blegede, ved at Lyset ikke har været holdt ude. Den danske Fauna er godt repræsenteret, selv om en Del af Stykkerne er fra Udlandet, hvad udtrykkelig er angivet. Efter Kustodens Udsagn stammer Størstedelen af Samlingen fra afdøde Sekretær Friis. Foruden den danske Samling og en Del grønlandske Fugle er der ret smukke Typer af udenlandske Former, men selvfølgelig er det noget mere tilfældigt, hvad der findes heraf; en lille Kolibri-samling er ogsaa ganske bleget. Pladsen er i det hele godt udnyttet, Fuglene er let tilgængelige og synes i Almindelighed at være rigtigt bestemte. De daarlige Ekemplarer er udrangerede af Skabene og stillede oven paa disse; alt i alt maa man sige, at Samlingen egner sig meget godt som Forevisningssamling. Paa de udstoppede Fugle findes ofte Navnene Bølling, Fischer og Friis. Daniel G. M. Bølling, født den 16. Maj 1827, død den 15. Februar 1912, ligger tæt op til vor Tid, idet han døde for ikke saa mange Aar siden som Læge i Ringsted; i dette Tidsskrift har der været optaget nogle af hans ornithologiske Optegnelser. J. C. H. Fischer, født den 3. December 1814, er kendt nok som Politiker og Kultusminister; han døde den 16. September 1885 som Direktør for Frederiks Hospital. Mere end hans politiske Virksomhed, som iøvrigt ingenlunde var ringe, vil maaske Mindet om ham blive bevaret ved hans ornithologiske Arbejder om danske Fugle, nogle af de ypperligste faunistiske Arbejder, der findes her hjemme. Niels Fritz Friis, født 1810, død 1884, er et Navn, som De sikkert ogsaa vil kende, blandt andet fra Kjærbølling; han anføres oftest som »Sekretær«, hvilket imidlertid var en Titel; han var Landmand og ejede Lille Købelevgaard paa Lolland. Han lod her bygge et stort Hus

i Haven til sin betydelige Samling af Oldsager, Mineralier og udstoppede Fugle. Denne Samling, hvortil han villig gav Omegnens Befolkning Adgang, beskæftigede ham vist adskilligt mere end Landbruget; efter hans Død skænkede hans Søn den til Stiftsmuseet i Maribo. — Foruden Fuglene er der en smuk Æg-samling, skænket af Kontorchef Bangert. Der var Navne ved alle Æggene, men desværre var disse den første Gang, jeg saa dem, blevet i høj Grad forbyttede, saaledes at Fuglekongeæg kaldtes Kærnebider, Terneæg for Vagtel, osv.; jeg tror dog, der senere er kommen bedre Orden i det.

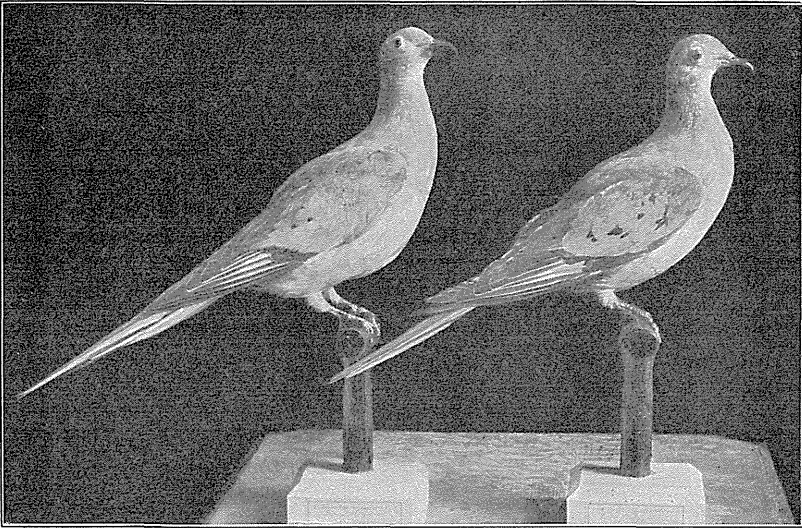
Af særlig bemærkelsesværdige danske Fugle findes der ikke meget, men naturligvis finder man i en saadan ældre Samling gode Typer af virkelig danske Fugle. Da jeg stod og betragtede Hærfugle (*Upupa epops*) og Ellekrager (*Coracias garrula*), fortalte Kustoden, en ældre nu afdød Mand ved Navn Olsen, hvis Specialitet iøvrigt var Oldsagssamlingen, at i hans Barndom i Fyrreerne af forrige Aarhundrede havde begge Arter været almindelige i Vintersbølle Skov ved Vordingborg. Ellekragen havde Huller i Elletræerne, hvorfra han jævnlig saa dem komme ud; jeg spurgte ham selvfølgelig, om de byggede der, hvad han ikke vidste. Hærfuglen var ogsaa ret almindelig i Skoven der; dens almindelige Lyd var »pop, pop«, hvorfor Befolkningen kaldte dem »Popser«. Der findes snart ikke mange nulevende, der selv har iagttaget disse to Fuglearter som almindelige her i Landet, saa jeg synes, denne lille Oplysning, som ubetinget har Sandhedens og Vederhæftighedens Præg, fortjener at opbevares. Blandt de udenlandske Arter er der en Lammegrib (*Gypaëtus barbatus*), mærket Schweiz, der jo sikkert vilde være i høj Grad attraktiv for de schweiziske Ornithologer. Men en Ting, som maa regnes for baade en stor Sjældenhed og en højst værdifuld Besiddelse for Museet, er to amerikanske Vandreduer (*Ectopistes migratorius*), Han og Hun, meget smukt udstoppede og mærkede »Wisconsin«. Jeg spurgte Kustoden, om han kendte dem, men han anede ikke, at der var noget som helst mærkværdigt ved dem. Jeg gjorde Museets Bestyrelse opmærksom paa, hvilken Skat de her ejede, og foreslog at opbevare dem særligt under en Glaskasse, hvilket ogsaa er sket; som nævnt er det meget smukke og velbevarede Eksemplarer, bedre end de to, der staa opstillede paa Zoologisk Museum i Kjøbenhavn.

Vandreduens Skæbne er jo ret velkendt, og jeg skal blot med

et Par Ord genopfriske nogle af Trækkene i dens Historie. Den ynglede i uhyre Mængde i det østlige Nordamerika, fra Hudsonbugten til Mexikos Golf, fra Rocky Mountains til Østkysten. Den omtales fra Slutningen af det 17. Aarhundrede, faldt da i saa store Mængder over Kolonisternes Afgrøde i Canada, at en Biskop maatte ud at lyse den i Band, uden at der dog forlyder noget sikkert om, at det hjalp. De bedste og mest malende Beskrivelser har vi fra Audubons Tid; han fortæller om, hvorledes dens Skarer bogstaveligt formørkede Solen, hvorledes milestore Skove blev ødelagt af Fuglenes Skarn og af Grene, der brækkedes, naar de sad paa dem, hvordan man kunde se Sværme, der efter Udregning strakte sig over 11 danske Kvadratmil, og talte en à to Milliarder. Han fortæller tillige, hvorledes han selv overværede en uhyre Nedslagting af Fuglene i de Skovstrækninger, hvor de hver Aften kom for at søge Hvile. Hvorledes Hundredevis af Mennesker fra en vid Omkreds drog hen til Skoven, slog Lejr og ventede paa Vandreduerne, hvoraf de første kom henad Mørkningen, medens nye Flokke vedblev at komme til hen imod Midnat. Grene brækkede under Vægten af Duerne og dræbte Masser af de nedenunder siddende Fugle; Bøsserne glimtede uafbrudt op i de tætte Skarer, men Larmen var saa stærk, at man ikke kunde høre Knaldet. Paa samme Maade gik man frem i de Skove, hvor Fuglene ynglede kolonivis, og naar man bærer sig saaledes ad, er der egentlig ingen Grund til at forbavses over, at Fuglene udryddes. Men overalt, hvor en Fugl gaar til Grunde, sker det samme, at det ikke gaar gradvis, men den tager voldsomt af paa en Gang. Endnu i 1869 bortsendtes fra Byen Hartford 12 Millioner, og i 1872 saa R. W. Shufeldt endnu Flokke, der formørkede Solen. Men hen i Halvfjerdserne forsvandt Fuglene. Man har opstillet Hypoteser om, at umaadelige Skarer skulde være gaaet til Grunde ved Drukning i de store Søer eller i Havet; man har forklaret deres Tilgrundegaaen ved Sygdomme iblandt dem osv., de samme Aarsager, som man altid opstiller, naar en Fugl forsvinder; det kunde maaske være rimeligt at tænke sig, at den samtidige Indførelse af Bagladehaglbøsserne kunde have haft nogen Virkning.

Man var nok klar over, at de store Skarers Tid var forbi, men egentlig tænkte ingen paa, at Fuglene ganske skulde forsvinde. I Halvfemserne iagttoges nogle Smaaflokke forskellige Steder, saaledes i 1896 i Staten New York en Flok paa ca. 300,

som vandrede imod Vest; samme Foraar ynglede endvidere adskillige Par i Michigan. I August 1897 skal der endnu være set Flokke paa flere Hundrede i Wisconsin, og en Flok paa henvend Hundrede i Nebraska. Men saa gik det hurtigt nedad, og i de senere Aaringer er der kun af og til kommet Underretning om, at man hist og her mener at have set dem, det samme som sker med alle udryddede Fugle. I Chicago søgte man at holde en lille

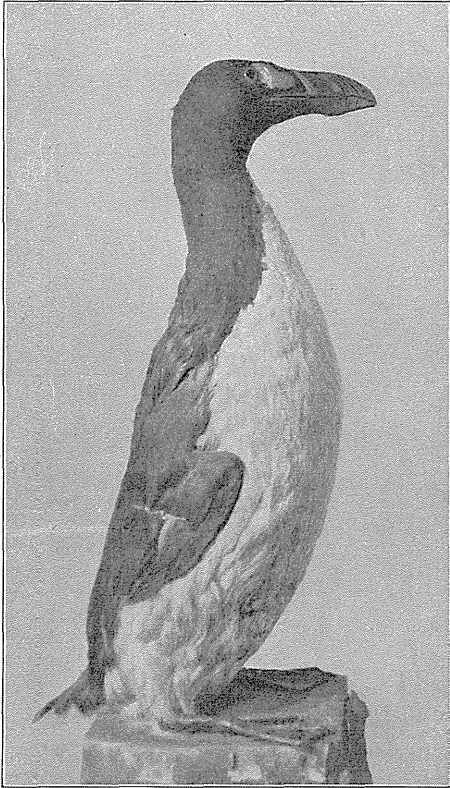

Vandreduer (*Ectopistes migratorius*) i Maribo Stiftsmuseum.

Flok i Fangenskab, ligeledes i Cincinnati's zoologiske Have, hvor den sidste levende Vandredue døde den 1. September 1914. Hvorledes det forholder sig med det Antal udstoppede og skindlagte Vandreduer, der overhovedet findes i Verden, ved jeg ikke, ej heller om man har nogen Rede paa alle de kendte Eksemplarer, men uden Tvivl er et velkonserveret Skind af en Vandredue nu en værdifuld Ting, og Maribo Stiftsmuseum kan være glad ved at være kommen i Besiddelse af sit Par.

Fra Maribo tog jeg videre til Nysted. Det vil sikkert være mange bekendt, at der fra gammel Tid paa Grev Raben-Levetz aus Slot Aalholm er en Fuglesamling. Samlingen er anbragt i Haven i en særskilt lille Bygning, hvis indvendige Rum er 7 × 14 m. Fuglene staar i Skabe langs Væggene og er ret let tilgængelige. Øjensynligt bestaar Samlingen af 2 Dele, en ældre og

en yngre. Den ældre Del mangler Stedangivelser, men antagelig er det Fugle, der for en Del er skudt paa selve Godset; der skal findes en Katalog over dem. Samlingen er ikke særlig velbevaret, der findes en Del mølædte Eksemplarer, men den kunde danne et smukt Grundlag for en offentlig tilgængelig Samling af danske

Gejrfugl (*Alca impennis*) paa Aalholm.

i Forbindelse med en Udstopper og Samler, som var ret velkendt, og som jeg selv ogsaa i sin Tid har truffet, Th. Juul, Stokket. Han har øjensynlig ikke været uvillig til at komplettere Samlingen og skaffe sjældnere Fugle, og har unægtelig haft Held dermed. Jeg nævner blot, at der fra ham er kommet: Tophejre, Skehejre, Purpurhejre, Sort Ibis, Jomfrutrane, Dværgrørhøne, Dværgrøkke, Braksvale, Turteldue, Dværugle, Rødfodfalk og Sortstrubet Digesmutte. Hvor Fuglene stammer fra, staar der

Fugle, og Bygningen, der rummer Samlingen, har i Virkeligheden ganske Museums karakter. Skønt der ikke har været hængt for Vinduerne, er Samlingen ikke videre afbleget. Her findes gode Eksemplarer af danske Rovfugle, saaledes 4 Flodørne (*Pandion haliaëtus*) og et Par Havørne (*Haliaëtus albicilla*), skudte i Petersværft Skov i Marts 1889, formodentlig et ynglende Par. Endvidere er der Nathejre (*Nycticorax griseus*), med Angivelsen April 1897, og Dværgrørdrum, mærket Vestervig, den 27. April 1896. Adskillige grønlandske Arter findes ogsaa. Der er øjensynlig i sin Tid gjort Forsøg paa at danne en fuldstændig Samling af danske Arter, og en af de tidligere Ejere har sat sig

ikke, kun Mandens Adresse: Th. Juul, Stokket. Nu kan man vist rolig gaa ud fra, at det ikke er Fugle, der er skudt i Stokket og nærmeste Omegn, og navnlig bestyrkes Tanken herom ved, at det alle er gamle Fugle i Pragtdragt.

Vel kendt er det ogsaa, at der paa Aalholm findes en udstoppet Gejrfugl (*Alca impennis*), en af de 3, vi har her i Landet; de 2 andre findes paa Zoologisk Museum, hvor vi desuden har et Æg og, i Spiritus, Indvoldene af Han og Hun fra Island, de eneste Gejrfugleindvolde, der findes i Verden. Gejrfuglen, der er velkonserveret og godt opstillet, findes nu i Slottets Bibliotek, hvor jeg havde Lejlighed til at se den. Det er en gammel Fugl, antagelig bragt hjem fra Island omkring 1819. Gejrfuglens Undergang og sørgelige Skæbne er jo ogsaa velkendt. Vi havde dem her i Nordeuropa, særlig ved Island, i ret stort Tal og ved Nordamerikas Kyst i uhyre Mængde. Men den store, tamme Fugl, der var ude af Stand til at flyve, var naturligvis dømt til Undergang, og den sidste sikre Beretning, man har om den, er om de to, der i 1844 blev dræbte paa Island. Tilbage findes nu her i Verden ca. 80 Skind, 70 Æg, en halv Snes Skeletter og Indvoldene af 2 Eksemplarer. Ikke saaledes at forstaa, at der ikke findes langt flere Skeletdele, thi fra Funk Island ved New Foundland er der i Aarenes Løb skaffet Masser af Skeletdele af Fugle, der her ligger indlejret i Øens Tørvelag. Hvad en udstoppet Gejrfugl er værd, ved jeg ikke; det er vist meget længe siden, nogen har skiftet Ejer. Æg derimod er af og til blevet solgte; før Krigen var Prisen paa et velbevaret Æg ca. 5000 Kr.

NOGLE OPTEGNELSER OM VENDEHALS SOM YNGLEFUGL I DANMARK

AF

O. HELMS.

I Tidsskriftets sidste Hæfte har Læge E. Schäffer i Tilslutning til Beskrivelsen af en Vendehalses Ynglen i Mejsekasse samlet de Tilfælde, der var kendte tidligere af Vendehalsens Ynglen her i Landet, og han mener, at den er en af vore sjældneste Ynglefugle. Det kan man have Ret til at sige, naar Tallet af de fundne Reder ikke gaar op til en Snes, men jeg maa dog